

## BEGELEIDEN MET DE '7 GEWOONTEN' EN HGW

Op OBS Atlantis in Amersfoort zijn de 7 gewoonten voor zelfleiderschap geïntegreerd in het onderwijs, met als doel leerlingen effectief leider te laten worden over hun eigen leven. De samenhang tussen de 7 gewoonten en handelingsgericht werken kan de ib'er ondersteunen in de dagelijkse praktijk. Kim van Mosel, ib'er bij OBS Atlantis, legt uit hoe en ander in z'n werk gaat.

Tekst: Kim van Mosel

OBS Atlantis werd in 2008 in Amersfoort opgericht door Carla Luycx. De school startte met twaalf leerlingen. Nu, zes jaar later, heeft de school ruim 550 leerlingen en het aantal leerlingen groeit nog steeds.

Ons motto luidt: 'Het juiste doen, ook als niemand kijkt'. Het schoolteam werkt met de '7 gewoonten van leiderschap' om dit te bereiken. Aan de hand van ons voorbeeld, wil ik graag laten zien hoe de 7 gewoonten ingezet en doorleefd worden binnen de cyclus van handelingsgericht werken (HGW) en hoe dit tot uitdrukking komt in de interne begeleiding. Het scheidt planmatigheid, eenheid in taalgebruik en ondersteuning van de visie van de school.

De 7 gewoonten voor zelfleiderschap zijn gebaseerd op de theorie van Stephen Covey (1989). Op OBS Atlantis is de theorie geïntegreerd in het onderwijs. Dit betekent dat de kinderen leren hoe ze effectief kunnen zijn, proactief kunnen communiceren en handelen, verantwoordelijk zijn voor de keuzes die ze maken en hoe ze kunnen streven naar effectief samenwerken met een win-winhouding.

### PORTFOLIO

Het is van belang dat leerlingen van elkaar en van zichzelf weten welke kwaliteiten/talenten ze beheersen. De leerlingen houden allemaal hun eigen portfolio bij. Hierin noteren ze hun persoonlijke doelen en hun leerdoelen. Ook beschrijven ze hierin waar ze trots op zijn. Ook de leerkrachten houden hun eigen ontwikkeling en doelen bij middels functionerings- en voortgangsgesprekken.



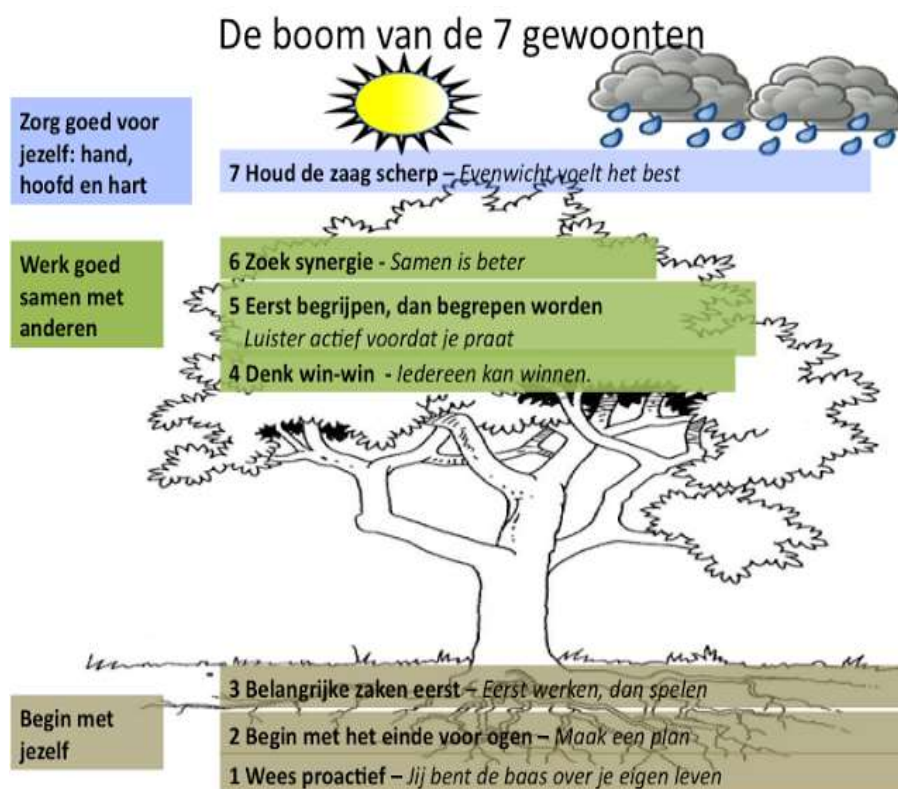
De belangrijkste taak van de leerkrachten is om bewuste keuzes te maken met betrekking tot het onderwijsaanbod, afgestemd op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. OBS Atlantis is ervan overtuigd dat leerlingen een lerende houding aangeleerd moeten krijgen. De belangrijkste spil hierin is de leerkracht; die moet zorgen voor de voorwaarden zodat leerlingen kunnen leren-leren. Van belang hierbij is dat zij zich realiseren welke impact zij als leerkracht hebben in het leerproces van de leerlingen. Daarnaast is samenwerking tussen ouders, leerkracht en leerling belangrijk om dit doel te bereiken.

### SAMENHANG TUSSEN 7 GEWOONTEN EN HGW

Vijf jaar geleden mocht ik als onervaren ib'er gaan werken op OBS Atlantis. Ik wist dat het concept van de school gebaseerd was op 'de 7 gewoonten', maar ik was vooral geïnteresseerd in het opstarten van een structureel systeem voor leerlingenzorg op een net startende basisschool en het implementeren van coöperatief leren en handelingsgericht werken.

Ik kreeg de opdracht om de zorgstructuur op te zetten vanuit de 7 gewoonten en dit te verbinden met handelingsgericht werken. Bij mijn start op de school, ben ik door Carla Luijcx getraind in de 7 gewoonten. Vanaf dat moment ben ik gegrepen door het gedachtegoed van Covey. De 7 gewoonten hebben mij verrijkt als mens, moeder, (schoon)dochter, vriendin, collega en begeleider. Maar boven alles ben ik erachter gekomen dat de samenhang tussen de 7 gewoonten, handelingsgericht werken en coöperatief leren, de perfecte combinatie is binnen OBS Atlantis. De combinatie van beiden zorgt ervoor dat er bewuster planmatig wordt gewerkt, geeft taal aan de stappen van HGW, verdiept de fase van begrijpen door kennis over eerst begrijpen, dan begrepen worden en maakt leerkrachten continu bewust van het feit dat kinderen veel meer zelf kunnen dan je denkt, als je ze maar steeds in hun leiderschapsrol terugzet. Met handelingsgericht werken versterken we ook de visie van de school, terwijl het werken vanuit onze visie andersom weer versterkend werkt voor handelingsgericht werken.

Onderstaand schema laat zien hoe op OBS Atlantis de 7 gewoonten ingezet en doorleefd worden binnen de cyclus van handelingsgericht werken en hoe dit tot uitdrukking komt in de interne begeleiding.



Bron: Covey & Curtis (2009), Luijcx (2013)

Alle leerkrachten die komen werken op Atlantis worden intern getraind in de 7 gewoonten. Er zijn op Atlantis vijf leerkrachten die binnen de stichting Meerkring leerkrachten en personeel trainen in de 7 gewoonten. Elke deelnemer maakt een persoonlijk missiestatuut en wordt zich bewust van zijn eigen paradigma's. Hij of zij leert in de praktijk hoe de 7 gewoonten kunnen worden geïntegreerd in het complete onderwijs en past continu het taalgebruik toe.

### VOORBEELDEN VAN HET TAALGEBRUIK:

- *Als een leerling uit groep 1 op het kiesbord heeft gekozen voor de speelhoek en hij ruimt aan het eind van de speeltijd alles netjes op, dan zegt de leerkracht: 'Wauw, wat proactief van je. Je hebt gekozen voor de speelhoek en alles netjes opgeruimd.'*
- *Als 2 leerlingen uit groep 5 ruzie hebben zegt de leerkracht: 'Jullie mogen zo met de talking-stick gewoonte 5 gaan doen (eerst begrijpen dan begrepen worden) en denk aan je win-winhouding.'*
- *Een leerling uit groep 2 thuis aan de keukentafel: 'Mam, we hadden synergie in de bouwhoek, want we hadden samen zo'n hoge toren gemaakt, dat was alleen nooit gelukt...'*
- *Als de leerlingen uit groep 6 hun portfolio gaan invullen, zegt de leerkracht: 'Denk aan gewoonte 2, welk doel stel je voor jezelf?'*
- *Als de leerlingen uit groep 4 zelfstandig gaan werken: 'Belangrijke dingen eerst, denk aan je plan.'*



### HANDELINGSGERICHT WERKEN (HGW)

Handelingsgericht werken (Pameijer et al., 2009) is een planmatige en cyclische manier van werken waarbij we proberen zoveel mogelijk af te stemmen op de onderwijsbehoeften en mogelijkheden van leerlingen, leerkrachten, begeleiders en ouders. Om het team van OBS Atlantis de samenhang en overlap te laten ervaren bij het combineren van handelingsgericht werken en 7 gewoonten, heb ik de coöperatieve werkvorm 'mix en ruil/mix en koppel' ingezet, tijdens een studiedag.

#### Hoe werkt 'Mix en Ruil'?

- Alle deelnemers krijgen een kaartje
- Men loopt kriskras door het lokaal en men vormt een tweetal door elkaar een 'high five' te geven.
- 3. De tweetallen vertellen elkaar wat er op het kaartje staat, en eventueel wat het betekent (ander mag coachen).
- De tweetallen bedanken elkaar en ruilen de kaartjes met elkaar om.
- Stap 1 t/m 4 herhalen.

#### Hoe werkt 'Mix en Koppel'?

- Ieder krijgt 1 kaartje en houdt de bedrukte kant uit het zicht.
- Ronde 1: Iedereen loopt kriskras door de ruimte en ruilt kaartjes met elkaar.
- Ronde 2: Deelnemers gaan koppels vormen aan de hand van kaartjes die bij elkaar horen. Samen gaan ze aan de zijkant staan. Als er mensen overblijven kunnen die bijvoorbeeld in het midden gaan staan.
- Evaluatie/kaartjes bespreken.

Ik heb de uitgangspunten van handelingsgericht werken en de 7 gewoonten allemaal apart op losse kaartjes gezet. Tijdens 'mix en ruil' ruilen de teamleden de kaartjes willekeurig met elkaar en beschrijven wat het uitgangspunt of de gewoonte voor hen betekent. Tijdens 'mix en koppel' zoekt het team overeenkomsten en samenhang tussen de gewoonten en de uitgangspunten.

We kwamen erachter dat er veel overlap is en dat de 7 gewoonten de uitgangspunten en fasen van handelingsgericht werken enorm versterken.

Uitgangspunt en fasen HGW	7 gewoonten
Waarnemen en begrijpen	Gewoonte 1,5
Begrijpen en analyseren	Gewoonte 5
Plannen	Gewoonte 2
Realiseren	Gewoonte 1,3,4,6 en 7
Onderwijs behoeften centraal	Gewoonte 3,
Afstemming en wisselwerking	Gewoonte 6
De leerkracht doet ertoe	Gewoonte 1,7
Positieve aspecten van groot belang	Gewoonte 1,4,7
Constructief samenwerken	Gewoonte 4,5,6
Doelgericht handelen	Gewoonte 2
Werkwijze is systematisch en planmatig	Gewoonte 2,3

Deze samenhang maken we onder andere zichtbaar door op onze groepsplannen en groepsoverzichten te verwijzen naar de gewoonten.

### HGW-STUDIEDAGEN

Ieder schooljaar plannen we zogenoemde HGW-studiedagen in. Deze studiedagen worden voorbereid en uitgevoerd door mijn collega ib'er en mijzelf. In overleg met de directie bespreken we welke focus we gaan leggen. Hiervoor gebruiken we steeds een van de fasen van HGW.

Wanneer wij bijvoorbeeld gaan inzoomen en verdiepen met betrekking tot de fase 'begrijpen', focussen we op het analyseren en de onderwijsbehoeften. Leerkrachten krijgen dan instructie met betrekking tot analyseren en het invullen van het groepsoverzicht en gaan vervolgens zelfstandig of in kleine groepen praktisch aan de slag. Zo zorgen we dat leerkrachten, onder begeleiding van de ib'ers de cyclus van HGW uitvoeren en verdiepen. Hier hoort gewoonte 5 bij, omdat het echt gaat over het snappen van wat je ziet en dit ook checken bij de leerlingen en eventueel bij ouders.

De leerkrachten krijgen tijdens de studiedagen ook de tijd om hun groepsplannen te evalueren en te maken. Bij het invullen van de groepsplannen hoort ook heel erg gewoonte 2 (begin met het eind in gedachten, doelen stellen) en gewoonte 3 (belangrijke dingen eerst = HGW fase 'plannen')

### Groepsbesprekingen

Wij, de ib'ers van Atlantis, vinden het ook belangrijk dat de groepsbesprekingen (3x per jaar) onder schooltijd plaatsvinden. Hierdoor kost het de leerkracht en de ib'er niet veel tijd na schooltijd en zorgen we dat de groepsbesprekingen binnen een paar dagen allemaal hebben plaatsgevonden. Tijdens deze besprekingen benoemen we altijd vooraf wat het doel is (gewoonte 2) en doen we vervolgens eerst de belangrijkste zaken (gewoonte 3). Het managementteam zorgt dat deze dagen gefaciliteerd worden.

Als er hulpvragen zijn vanuit de leerkracht is het van belang dat ik als ib'er gewoonte 5 goed toepas. Door samen te vatten wat de leerkracht zegt en door te checken of het klopt (gewoonte 5) verfijnen we de hulpvraag en komen we samen tot eventuele acties en oplossingen. Vervolgens is het van belang dat de

leerkracht aangeeft en uitwerkt welke doelen hij/zij stelt, wanneer ze gerealiseerd zullen zijn en welke belangrijke dingen hij/zij eerst doet. Tijdens de groepsbespreking typen de leerkrachten meteen zelf de aanpassingen, wijzigingen, aanvullingen en afspraken in op de formulieren. Op deze manier ligt het eigenaarschap en de verantwoordelijkheid bij de leerkracht en kan de ib'er monitoren (gewoonte 1).

### **LEER-KRACHT**

Tijdens een groepsbespreking met een leerkracht uit groep 4 werd duidelijk dat de lerende houding van de leerkracht essentieel is in de fase 'begrijpen en analyseren'. De leerkracht signaleerde dat de leerlingen in de basis-instructiegroep op de Citotoets rekenen M allemaal I en II hadden gescoord, maar dat de vaardigheids groei minimaal was. 'Hoe kan dat nou? Ze scoren zo goed, maar de vaardigheids groei is minimaal', vroeg de leerkracht zich af. Door zichzelf deze vraag te stellen werd zij zich bewust van haar impact als leerkracht. Samen kwamen we erachter dat de instructie die zij gaf aan de basisgroep niet afgestemd was op het niveau van deze groep. De leerkracht leerde de leerlingen dingen die ze al wisten!

Door de instructie te verkorten en de verwerking compact te maken en te verrijken, gaf de leerkracht de 'LEER-KRACHT' weer terug aan de leerlingen. De leerlingen waren meer betrokken tijdens de instructie en de vaardigheids groei bij bijna al deze leerlingen was bij de E-toetsen gestegen. Tijdens het signaleren is de leerkracht actief beziggeweest met gewoonte 5; 'wat begrijp ik van deze scores en klopt dat?' Vervolgens heeft zij gewoonte 1,2 en 3 ingezet tijdens het opstellen en uitvoeren van haar plan. Door haar win-winhouding steeg de vaardigheids groei en waren de leerlingen tijdens haar instructie meer betrokken. Ik als intern begeleider neem ook steeds een lerende houding aan, door te benoemen dat ik ook (lang ) niet alles weet en dat we als gelijkwaardige op zoek gaan naar antwoorden en oplossingen. De leerkracht was niet alleen opbrengstgericht maar ook opbrengstbewust (citaat C. Verbeek CPS).

### **LEERLINGEN MAKEN ZELF HET GROEPSPLAN**

Binnen onze school zag ik ook nog een mooi voorbeeld van handelingsgericht werken en de 7 gewoonten op leerlingniveau:

De leerkracht van groep 8 wilde de betrokkenheid en de LEER-KRACHT van de leerlingen vergroten. Zij bedacht dat het haar veel tijd zou besparen en het eigenaarschap van de leerontwikkeling bij leerlingen zou vergroten als de leerlingen zelf het groepsplan zouden maken. Samen met de leerlingen bekeek ze de toetsuitslagen en de leerlingen hebben zelf hun onderwijsbehoeften omschreven. Vervolgens hebben ze met de hele klas de groep onderverdeeld in drie niveaugroepen (begrijpen en analyseren, gewoonte 4, 5 en 6). Ten slotte heeft de leerkracht de einddoelen omschreven en kon iedere leerling aangeven wat hij/zij nodig had om deze doelen te halen. Dit hebben ze geclusterd en daarna zelf in het groepsplan geschreven (plannen, gewoonte 1, 2, 3).

De leerkracht heeft in dit proces een begeleidende rol aangenomen. Ze heeft de leerlingen vaardigheden bijgebracht om hun eigen resultaten te analyseren en ze begeleid met betrekking tot het clusteren.

Tijdens de uitvoering heeft de leerkracht de leerlingen gecoacht en begeleid door ze steeds te wijzen op het groepsplan en de doelen hierin. Toen de groepsplanperiode was afgelopen hebben de leerkracht en de leerlingen samen geëvalueerd. Zijn de doelen gehaald? Waar zijn we trots op?

De leerkracht gaf aan dat de betrokkenheid en het eigenaarschap van de leerlingen hoger was doordat ze zelf verantwoordelijk waren voor hun leerontwikkeling.

**WAT WERKT:**

- Leiderschap bij leerlingen en leerkrachten door ze actief verantwoordelijk te maken voor hun eigen leerproces.
- Inzicht creëren in resultaten en opbrengsten.
- Samenwerken met leerlingen en ouders met als kaders HGW en de 7 gewoonten.

Dat is intern begeleiden met de 7 gewoonten op OBS Atlantis.



*Kim van Mosel is intern begeleider groep 4-8 op OBS Atlantis te Amersfoort.*



**BRONNEN:**

Covey, S.R. (1989). De zeven eigenschappen van effectief leiderschap. Amsterdam: Business contact.

Covey, S.R. & Curtis S. (2009). De zeven eigenschappen voor happy kids. Amsterdam: Business contact.

Luycx C. (2013). Opvoeden met Stephen Coveys 7 eigenschappen. Amsterdam: Business contact.

Pameijer, N., [S. de Lange](#) & [J.T.E. van Beukering](#) (2009). Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam, samen met collega's, leerlingen en ouders aan de slag. Den Haag: Acco.